

ds. Joep Dubbink

Schriftlezingen: Jesaja 40:1-11, Johannes 1:19-28

Gemeente van onze Heer,

Vandaag, tweede Advent, is van oudsher de zondag van Johannes de Doper. Die merkwaardige figuur die ongeveer gelijktijdig met Jezus optreedt en ook volgelingen maakt.

Wat is die Johannes voor iemand geweest? Met zijn kamelenharen mantel en leren gordel, zijn dieet van sprinkhanen en wilde honing (Marcus 1:6) was hij een aparte figuur – ik hoorde hem onlangs beschrijven als ‘de eerste hipster’, vanwege zijn veronderstelde haardracht, zijn aparte kleding en voeding, zijn ‘alternatieve levensstijl’. Dat klinkt wel grappig en oppervlakkig lijkt het ook wel te kloppen, maar als je verder kijkt klopt het *niet*; en niet alleen omdat Johannes geen veganist is, maar ook omdat de gemiddelde hipster als ik het goed begrijp helemaal niet politiek geëngageerd is, eerder een relaxed type van ‘maak je niet druk’. Johannes daarentegen is buitengewoon geëngageerd, die maakt zich over een heleboel dingen druk, spreekt zich politiek uit, stoot mensen voor het hoofd, kritiseert, maakt vijanden, ook machtige; dat heeft ‘m uiteindelijk letterlijk de kop gekost.

Dit speelt nog vóór die tijd. Vanuit Jeruzalem, het machtscentrum, is ‘het fenomeen Johannes’ ook opgevallen. Een onderzoekscommissie wordt ingesteld, theologen worden op pad gestuurd om die man te interviewen en de risico’s in te schatten: is hij geradicaliseerd!?

De eerste vraag die ze hem stellen is: ben je de Messias? De langverwachte nieuwe heerser, die Gods heerschappij zal stichten. Het antwoord op die vraag is het belangrijkste, want een messias is meteen een troonpretendent, een directe bedreiging voor de zittende marionetten-koning Herodes, en heel de kliek daaromheen. ‘Nee’, is het antwoord, en de verteller zet erbij: ‘Zonder aarzelen en onomwonden gaf hij dat antwoord’. Dat moet heel duidelijk zijn, die pretentie heeft Johannes niet. Hij werpt zich niet op als de redder van het volk.

De onderzoekscommissie bestaat uit deskundigen, die stellen goede vragen: ben je dan misschien Elia? Dat is niet zo’n gekke vraag gezien die kleding en voeding, want daarin lijkt hij wel wat op Elia (2 Koningen 1:8). En Elia is, naar verteld wordt, niet gewoon gestorven maar in een vurige wagen ten hemel gevaren (2 Koningen 2) en om die reden wordt gezegd, aan het eind van de boeken van de profeten, dat hij terug zal keren ‘vóór de grote dag van de Heer komt’ (Maleachi 3:23-24). De andere drie evangelisten lijken een beetje te suggereren, dat Johannes de Doper inderdaad die teruggekeerde Elia is, maar onze verteller, Johannes de evangelist (*lastig hoor, diezelfde naam...*) ontkent dat pertinent.

Is hij dan ‘de profeet’? Zo, die mensen zijn op de hoogte! In een niet zo bekende tekst uit Deuteronomium (18:15) wordt gezegd dat God ‘een profeet in uw midden zal doen opstaan’, en daarbij is er discussie of dat een algemene uitspraak is, ‘steeds weer, elke generatie, zullen er profeten zijn’, of dat het op één bepaalde figuur slaat, eenmalig een nieuwe profeet zoals Mozes. Zo vatten deze geleerden de tekst blijkbaar op, maar ook daarmee komen ze niet verder: ‘Nee’, zegt Johannes kortaf, zijn antwoorden worden steeds korter.

Er maakt zich nu enige wanhoop van de onderzoekscommissie meester: het invulformulier is nog leeg, ze moeten toch ergens mee thuis komen?! ‘Wie ben je *dan*?’

En dan komt er een *lang* antwoord. “Ik ben de stem die roept in de woestijn: “Maak recht de weg van de Heer,” zoals de profeet Jesaja gezegd heeft.’ Juist, nu komen we ergens. De stem die roept eigenlijk: ‘In de woestijn maak recht de weg van de Heer’: die tekst uit Jesaja wordt met een beetje creativiteit zo uitgelegd dat hij slaat op Johannes die daar, in de woestijn, staat te roepen [hoe dat precies zit leg ik uit in een filmpje op de Adventskalender van vandaag!].

We lezen die tekst uit Jesaja. Een prachtige tekst, een van de mooiste profetengedeelten die ik ken. Na jaren van ballingschap, narigheid, ontheemd zijn, is er een wending te goede te bespeuren. Een stem roept op om ... niet zozeer positief te denken, maar eerder, het goede nieuws te geloven en je daarop voor te bereiden.

Het beeld van de dalen die verhoogd en de heuvels die geslecht moeten worden, dat heb ik u wel eens uitgelegd, toch? Je moet het niet landschappelijk bekijken, bergen en dalen kunnen prachtig zijn, maar denk aan een koning die op bezoek komt in een rijtuig, over antieke wegen met kuilen en stenen. Dat gaat niet goed, dus er trekt een ploeg wegwerkers een dag of wat voor hem uit, en effent letterlijk het pad, verwijdert obstakels, vult daar de gaten mee op. Zoiets, maar dan in 't groot, dalen en bergen nivelleren, zorgen dat de Heer kan komen.

En dan krijgen we een stemmenspel, als je goed luistert zijn er *twee* stemmen. ‘Roep!’ zegt de ene, en de ander antwoordt: ‘Wat moet ik dan roepen? En dan volgt er een sceptische tegenwerping. Dat moet u goed begrijpen: die tweede stem is de stem *tegen* het goede nieuws in. Die merkt op: ‘Kijk nou toch, dat volk is als gras, met een paar bloempjes ertussen, best mooi, best aardig, maar ach, de Heer blaast er zijn adem overheen, en weg is het. Het oordeel van de Heer heeft ons getroffen, niks aan te doen. We zijn allemaal maar kleine grasjes in de ogen van de Eeuwige, wat stellen wij nou voor...!’ Dat zegt die tegenstem. Zeg dus niet, ‘Zie je wel, de bijbel zegt het zelf, het leven is maar kort en een mens is niet veel waard en kan weinig’: dit is wat de profeet juist wil bestrijden!

Dat moet ik duidelijk tegen u en ook tegen mezelf zeggen, want die tweede stem, die scepticus, die herken ik wel. Lees de krant, zie zoveel onmacht, onwil misschien ook, om het goede te doen; zo eindeloos veel verdriet uit het verleden dat nog steeds doorwerkt, en tegelijk zijn we nu alweer bezig om de trauma's van over zoveel jaar te veroorzaken: de mensen die niet hun recht krijgen, die geen kansen krijgen. En uiteindelijk gaan we allemaal ook nog eens dood, vroeger of later, kijk om je heen, zie zoveel mensen wier leven na te korte tijd eindigt; dus waar doe je het eigenlijk allemaal voor...?’

Maar dan klinkt daartegenin de profetische stem. Die zegt niet ‘je hebt ongelijk, dat is niet zo’, die zegt: ‘Zeker, mensen *zijn* als gras, en dat gras verdort en die bloemen verwelken. *Maar*: het woord van onze God houdt voor altijd stand.’ En dan komt die vreugdeboodschap, over God die zal komen: ‘Daar is jullie God!’

En Johannes zegt dan: ‘die stem, die profetische rol, die neem ik voor mijn rekening. Ik roep over de komst van de HEER, ik ben die stem, en ik zie de Heer al komen’. Is dat niet pretentius? Als Johannes pretenties had gehad, dan had ‘ie wel ‘ja’ gezegd op die eerdere vragen, dat ‘ie de Messias of Elia was. Het gaat hem niet om hemzelf. Verwar dus Johannes de Doper niet met de eerste de beste populist: ook al schudden ze beiden de gevestigde orde op, er is een groot verschil. De populist doet dat ter meerdere eer en glorie van zichzelf, de profeet wijst naar iets anders, naar *iemand* anders. Johannes wijst, natuurlijk, naar Jezus. Hij is die onbekende, die ‘midden tussen u (of ons!) staat’. Dat is het verhaal van Johannes de Doper.

* * *

Nu blijft er één vraag hangen, en daarop kwam ik dankzij de strip op de achterkant van het predikantenblad, getekend door iemand die theologie studeerde maar een andere roeping volgde, en in de

strip de rol speelt van 'dominee De Heer'. Zij stelt – op een grappige manier, maar toch – de vraag: is dat hele Advent- en Kerstverhaal wel betrouwbaar? “Hopen op de komst van een Messias die alles recht zal zetten... is dat niet precies wat mensen motiveert om dictators aan de macht te brengen?”

Als haar man wat tegensputtert, dat er toch wel enig verschil is tussen het kindeke Jezus en de bekende potentaten, dan barst ze uit: “Hoezo is dat anders? Waarom hopen we op een redder? Waarom nemen we niet zelf de verantwoordelijkheid? Is Kerst vieren in 2020 niet gewoon: je kop in het zand willen steken?”

Laat het even op u inwerken. Goede vragen! Want weliswaar wijst Johannes bescheiden van zichzelf af, maakt hij zich klein om Jezus groot te maken (zie ook Johannes 3:30). Maar

van Jezus zegt diezelfde Johannes dus: ‘Hij is het wel!’ En de evangelist zegt dat ook, op elke bladzij, van het begin waarin Jezus het Woord en het Licht heet (Johannes 1:9-10) tot aan dat moment dat Hij van zichzelf zegt dat Hij de weg, de waarheid en het leven is (Johannes 14:6). De boodschap van Jezus gaat wel degelijk over Hemzelf. Is Hij zo niet een bliksemafleider? Is Hij zo niet degene bij wie we al onze onmacht dumpen, als kleine kinderen die het niet redden en dan maar gauw naar de grote, sterke godheid en zijn vertegenwoordiger op aarde hollen? Onze verantwoordelijkheid afschuiven, schuilen voor het leven, wegelopen voor onze taak? Om die vraag draait het.

* * *

Nu verwacht u een antwoord – en dat krijgt u vandaag niet. Het antwoord in de strip valt een beetje tegen, maar ook een beter antwoord ga ik u vandaag niet bieden. Het is namelijk nog maar tweede Advent. Voorlopig hebben we nog genoeg huiswerk: de weg effenen voor de Koning, heuvels aan de kant, dalen opgevuld, letterlijk nog ‘bergen werk’! Genoeg te doen, om de wereld een beetje aan kant de maken, proberen in de ergste duistere plekken wat licht te brengen. Genoeg te doen in uw eigen omgeving, als engel of gewoon zomaar; maar ook verder weg, die brief van Amnesty, die actie voor vluchtelingen, daklozen, wat dan ook. Maar die vraag blijft hangen: die Redder, die Messias, die Heiland, wat kan, wat wil, wat moet Hij voor ons doen? En leggen wij onze verantwoordelijkheid niet te snel bij Hem neer?

Ja, zegt een bekend filosoof (Friedrich Nietzsche), en daarom is het christendom een laffe godsdienst waarin mensen niet hun eigen verantwoordelijkheid nemen. Ik denk dat er een ander antwoord mogelijk is en nodig is. Maar dat dat misschien wel uit onszelf moet komen. Kerst die niet in slaap sust, die meer is dan je ‘welbehagelijk’ koesteren in de warmte. Daar ga ik voor.

Voorlopig maar eerst verder met Advent, met de heuvels en de dalen, met wat ons te doen staat in de tussentijd. In hoop, en in verwachting.
Amen.